

SİYASİ HAKLARA KARŞI İŞLENEN SUÇLAR

Prof. Dr. Faruk EREM

GİRİŞ: Hürriyet mefhumu. — Siyasi haklar, kamu hakları

I. SUÇ MEVZUU OLMAK BAKIMINDAN SİYASİ HAKLAR: 1. Seçim hakları, 2. İhbar hakkı, 3. Dernek kurma hakkı, 4. Toplanma hakkı, 5. Yayın hakkı 6. Kanun karşısında eşitlik.

II. SUÇUN UNSURLARI VE CEZASI: A. Suçun unsurları a. Hak sahibi, b. Suçun maddi unsuru, c. Suçun muayyen vasıtalarla işlenmiş olması, ç. Suçun manevi unsuru B. Suçun cezası. Netice.

Siyasî hak ancak hürriyet rejiminde mevcuttur. Hürriyeti ise kanun korur. İşte bu sebepten dolayıdır ki hukuk "hürriyet ilmi" olarak tarif edilebilir. Bossuet'nin dediği gibi "herkesin istediğini yapabileceği bir yerde hiç kimse istediğini yapamaz. Herkesin efendi olduğu yerde herkes esirdir." (1).

Kanunla bir düzenin tesis edilmiş olması insanları başkalarının keyfi hareket etmesi tehlikesinden kurtarır. Fakat bazan onları kanun vazunun keyfi hareketlerine maruz bırakabilir. Bundan müthiş bir felâket doğar. Bir müellif böyle bir duruma şu ismi vermişti: Silâhlı haksızlık.

O halde hürriyet ilmi olarak hukuk her şeyden evvel kanunları idare eden kanunları bulmak zorundadır. Bu makalemizin mevzuu olan hürriyet problemi - bir bakıma - kanunları idare eden kanunların hakikaten mevcut olabileceğine bir misâl teşkil edebilecektir.

Hürriyet mefhumu çok geniş, izafi, gayri muayyen bir mefhumdur. Biz Ceza Hukuku bakımından bu mefhumu ele alacağız. Ceza Hukuku bakımından hürriyet cezaî müeyyidelerle himaye gören hukukî bir menfaattir. (2). Ceza Hukuku "Hürriyetler" i - müessir şekilde - himaye eder. Bu sebeple Ceza Hukukunun bu hükümleri hürriyetin hukukî ve doğrudan doğruya olan teminatını teşkil eder. Ceza Hukukunda hürriyet bir hak sayılmış ve bu sebeple "Suç mevzuu" telâkki edilmiştir. Bu hakkın ihlâli suçun maddî unsurudur. Ceza Hukukunda "Hürriyete karşı işlenen suçlar" ın müstakil bir mevzu haline gelişi nisbeten ye-

(1) Beudant (-dan naklen), s. 5.

(2) Noseda, s. 237; kısz. Manzini, IV, n. 1078.

nidir. Şüphesiz ferd hürriyetinin ihlâline tarihin her devrinde misaller bulmak kabildir. Fakat bu hareketlerin müstakil birer suç sayılması yolundaki ilmi anlayış yenidir. Hürriyeti, insanın tabii haklarından sayan "tabii hukuk mektebi" nin bu sahadaki hizmeti ve insan hakları beyan-namelerinin hürriyetlere şahsiyet ve vuzuh verici tesirleri kendini bilhas-sa Ceza Hukukunda hissettirmiştir. (3). Bu sebeple TCK. nun "hürri-yete karşı işlenen cürümler" babını uzun bir tefekkür tarihinin verimi saymak yanlış olmaz.

Bu bahiste yalnız ferdin hürriyetleri tedkik edilecektir. Devlet organ-larının da kendilerinden beklenen görevi başarabilmek için serbestçe fa-liyette bulunmak imkânına sahip olmaları icabeder. Bu bakımdan dev-let organlarının faydalandığı bir hürriyetten bahsedilebilir. Fakat bu çeşit hürriyetlere karşı işlenen suçlara "hürriyete karşı suçlar" dene-mez. Bunlar başka suçlara konu teşkil ederler, hükûmete karşı şiddet, muka-vemet, kanunlara muhalefet suçları gibi (TCK. 254 - 256).

Türk Ceza Kanunu ikinci kitabının ikinci babını hürriyet aleyhine iş-lenen cürümlere tahsis etmiştir. İkinci kitabın birinci babı "Devletin şahsiyetine karşı cürümler" den bahseder. Böyle bir mev-zuu ihtiva eden birinci babdan sonra gelen bir babın "hürriyet aleyhine işlenen cürümler" e tahsis edilmiş olması kanunun hürriyetlere verdiği ehemmiyeti gösterir. İkinci babın birinci faslı "siyasî hürriyet aleyhine cürümler" (Siyasî haklara karşı cürümler) e ve aynı babın diğer fasılları Anayasa ve Amme Hukukunda "Kamu Hakları" (Amme Hakları) diye anılan hakların ihlâline tahsis edilmiştir. Ö halde ka-nun hürriyetine karşı işlenen suçları ikiye ayırmaktadır: Siyasî hürriyet aleyhine işlenen cürümler ve Kamu Haklarına karşı işlenen cürümler. Ka-nunumuzun böyle bir tasnife müracaat etmesi ve bu iki gurup cürümü ay-nı babda toplaması doğrudur? Aynı babda toplanacak cürümlerin aynı mahiyette cürümler olması lazımdır. Bu iki gurup cürüm aynı ma-hiyettedir? Siyasî haklar ile Kamu hakları üzerinde durmak suretiyle bu sorunun cevabı bulunabilir:

Umumiyetle haklar üçe ayrılmaktadır: Medenî Haklar, Siyasî Hak-lar, Kamu Hakları. Bu haklar arasında Medenî Haklar, (= Hususî Hak-lar) (4) Hususî Hukuk çerçevesine giren haklardır. "Her şahıs, Medenî Haklardan istifade eder. Binaenaleyh kanun dairesinde haklara ve borç-lara ehi! olmakta herkes müsavidir." MK. 8) Medenî Kanunun bu hükmü insanların "Medenî Haklar" dan istifade ehliyeti bakımından iki

(3) bk. Nosedá, ss. 245.

(4) Başgil (Hukukun ana mesele ve müesseseleri) s. 268, n. 5

ana prensip vaz eder: Umumilik ve müsavat. Bu maddedeki ehliyet Medeni Haklara inhisar eder, Amme hukukuna dahil haklara ehliyet bu maddede hükmü dışındadır. (5).

Siyasî haklar Devletin kuruluşuna ve faaliyetine vatandaşların katılmasını sağlayan haklardır. Seçme ve seçilme hakları siyasî gayelerle toplanma, dernek (Cemiyet) kurma hakları, merciine veya Türkiye Büyük Millet Meclisine ihbar hakları gibi. Siyasî haklardan yalnız vatandaşlar faydalanır. Bu sebeple siyasî haklara "Vatandaşlık hakları" demek mümkündür. Bu çeşit haklar için muhtelif ehliyet şartları da aranmaktadır. Seçmen olabilmek için 22 yaşını bitirmiş olmak gibi.

"Halbuki Amme hakları, hususiyle bunların mutlak olanları, böyle değildir. Bunları yaş, cins ve ehliyet gibi şart ve farklar gözetilmeksizin bir milleti terkibeden bütün ferdler müsavi surette haizdirler. Hatta bu hakları amme hizmetinden mahrumiyet cezası bile silemez. Ve bu bakımdan bir milletin her ferdi, sosyal durumu ne olursa olsun, müsavi surette vatandaşdır. Daha ileri giderek denilebilir ki amme haklarından meselâ tefekkür ve vicdan hürriyeti, can ve mülk emniyeti gibi bazı ana haklar şahsın sıfat ve tabiiyetinden sarfınazar, doğrudan doğruya insan benliğine has olan ve bu benliğin imtiyazları gibi zuhur eden selâhiyetlerdir. Binaenaleyh bu hakları yalnız vatandaşlar değil, yabancılar bile haizdir." (6).

Anayasanın beşinci bölümünün başlığı "Türklerin Kamu hakları"dır. Fakat bu fasılda bazı siyasî hakların da yer aldığı görülmektedir. Kanun önünde eşitlik hakkı gibi (Anayasa 69). TCK. da siyasî haklar (TCK. 174, f. 1) ile Kamu hakları (TCK. mm. 175) nı aynı babda (ikinci kitap ikinci bab,) toplamıştır. Hatta Ceza Kanununun siyasî hakları hürriyetlerle aynı mahiyette kabul ettiğini gösteren sarîh hükümler de kanunda yer almıştır. 86 (b. 3) maddede olduğu gibi. Halbuki bu iki gurup haklar mahiyetleri bakımından birbirlerinden farklıdır. Her ikisinin yegâne müşterek tarafı bu hakların, medenî haklar mefhumu dışında kalmış olmalarıdır. Fakat sadece bu vasıf siyasî haklarla kamu haklarını bir tutmağa kâfi değildir. Filhakika siyasî haklar tâbirini çok geniş anlayanlar da vardır. Bu anlayışta olanlara göre insanın ve vatandaşın Anayasa ile teminat altına alınmış bütün hakları siyasî haklardır. Binaenaleyh herhangi bir tefrik gözetilmeksizin, meselâ din hürriyeti, kanun önünde eşitlik, mesken masuniyeti, matbuat hürriyeti, toplanma (içtima), dernek kurma (cemiyet) hürriyeti, seçim hak-

(5) bk. Veldet (Hıfzı) Türk Medenî Hukuku İstanbul 1948, I, ss. 60.

(6) Bağgil (Hukukun ana mesele ve müesseseleri) , s. 269

ları, şikâyet, ihbar hakları birer siyasî haktır. Fakat bu anlayış doğru sayılamaz. Çünkü bu anlayış Kamu Hukukunun red ettiği bir karışıklığa meydan verir. (7). Kaldı ki Kamu hakları, tabii hukuk fikriyle izah edilir. (8) Halbuki diğer haklar "tabii" değil, münhasıran "siyasî hak" lardandır.

Bu sahada Nocito'nun fikri (9) üzerinde de durmak lâzımdır. Bu müellife göre devletin kuruluşuna katılmağı sağlayan haklardan olmakla beraber öyle haklar vardır ki bunların siyasî haklar kadar ehemmiyetli olduğu muhakkaktır. Çünkü bu haklar olmaksızın hakikî ve asıl siyasî haklar mevcut olamaz. Bunlar vicdan hürriyeti, içtima hürriyeti, söz hürriyeti, matbuat hürriyeti, şahıs hürriyeti, mesken masuniyetidir. Müellif bunlara şahsî hürriyetler (Libertâ personali) adını verir. Ve bunlar da siyasî mahiyet ve ehemmiyet bulur. Nocito'nun bu fikri kabul edilirse yaşamak hakkı, vücut temamiyeti hakkı dahi siyasî hak sayılacaktır. Çünkü hayat ve vücut temamiyeti olmazsa asıl ve hakikî siyasî haklar da mevcut olamaz. Fakat bu hakların hakikî mahiyeti araştırılırken diğer haklar müvacehesindeki durumu değil, özü ve mahiyeti nazara alınmalıdır.

Siyasî haklar, cemiyetin siyasî teşkilâtına taallük eder ve vatandaşın devlet işlerine katılmasını sağlar. Temsilî rejimlerde bu hakların ehemmiyeti çok büyüktür. Modern devletin esası seçime dayandığına göre, siyasî hakkını kullanan kimse adeta devletin bir organı olarak hareket etmiş demektir. Halbuki Kamu hakları (ki bunlara Kamu Hürriyetleri demek te mümkündür) her türlü siyasî teşkilât fikrinden müstakil olarak, ferde ait bulunmaktadır. Bu haklara sahip olmak için vatandaş olmağa da lüzum yoktur. Hatta bu bakımdan bu hakları hususî haklardan saymak isteyen müellifler de vardır. (10).

(7) Florian, s. 206

(8) bk. Karayalçın (İsviçre Federâl Mahkemesi, Ankara 1950) s. 64 - 78.

(9) Nocito'nun fikri hakkında bk. Florian, ss. 154.

(10) Bu hususta bk. Florian, s. 156, nt. 1; ksz. TMK. 23 (bk. Egger, İsviçre Medeni Kanunu şerhi, m. 27; Saymen (Türk Medeni Kanunu, İstanbul 1948) s. 211: "Mevzuu ferdin bizzat kendi şahsiyeti olan haklar da mevcuttur. Bunlara şahsiyet hakkı adı verilir. Bir şahsın ismi, hayat ve sıhhati, namus ve şerefi, cismanı tamamiyeti, fikir, söz, din ve yazı hürriyeti, resmî ve esrarı, muhaberatı, ölülerine hürmet hissi, sevgi ve muhabbet hisleri, ailevi vakar ve itibarı, ilâh... gibi haklar ferdin şahsiyetini teşkil ederler. Kanun bunları muhtelif yerlerde saymakta veya umumî olarak ifade etmekte ve korumaktadır. (TKM. 23, 24, 25, 85, 126, 145, 305; BK. 47, 49) Medeni kanun ile Borçlar Kanunundan başka Ceza Kanunu, Matbuat Kanunu gibi bir takım kanunlar bütün bu menfaatleri çok geniş bir şekilde korumaktadırlar".

Bu izahlardan anlaşıldığı veçhile siyasi haklar ile Kamu haklarının mahiyetleri birbirlerinden ayırdır. Bu ayrılık, mevzuu bu hakların ihlâli olan suçların da ayrı mahiyette olmalarını gerektirir. Kamu haklarının ihlâline (meselâ mesken masuniyetinin ihlâlinde) fiil bir ferde karşı işlenmiştir. Halbuki siyasi bir hakkın ihlâlinde (meselâ seçim hakkının ihlâlinde) fiil bir ferde karşı değil, siyasi hakkın temsil ettiği şeye, yani devletin kuruluş ve faaliyetine, kısaca devlete karşı işlenmiştir. Çünkü ferd siyasi hakkını kullanmış olmakla doğrudan doğruya kendi ferdi faaliyet sahasının dışında ve devlet faaliyetine katılma yolunda bir hizmette bulunmuştur. Bu sebeple siyasi haklara karşı işlenen suçların TCK. nun hürriyetlere tahsis edilmiş olan ikinci babında değil, devletin şahsiyetine karşı işlenen suçlara tahsis edilmiş olan birinci babında yer alması doğru olurdu. Bu mütalâanın mühim neticeleri vardır. Ezcümle bu mütalâanın kabulü halinde siyasi haklara karşı işlenen suçlara ve bu arada seçim suçlarına verilecek cezaların - ileride görüleceği veçhile - yeni baştan gözden geçirilmesi icabedecektir.

★

Kanunun ikinci babının birinci faslı şu başlığı taşımaktadır: "Siyasi hürriyet aleyhinde cürümler" bu fasıl tek maddeden müteşekkildir. Maddenin metninde siyasi hürriyetten bahsedilmemekte, sadece siyasi haklar sözü geçmektedir. Hürriyet umumî ve mücerret bir durumu ifade eder. Bu sebeple suç mevzuu olamaz. Ancak "H a k" lar suç mevzuu olabilirler. Bu sebeple TCK. nun siyasi hürriyet ve siyasi hak tâbirlerini aynı anlamda kabul ettiği neticesine varmak doğru olur.

TCK. nun 174. maddesine göre "her kim şiddet veya tehdit göstererek veya nümayiş veya gürültü yaparak birini tamamen veya kısmen siyasi haklarını kullanmaktan men ederse kanunun başka ceza vermediği hallerde bir aydan otuz aya kadar hapis ve 15 liradan 50 liraya kadar ağır cezayı nakdi ile cezalandırılır. - Eğer fail, devlet memurlarından olup ta memuriyeti nüfuzunu suiistimâl suretiyle bu cürmü işlemiş bulunursa bir seneden beş seneye kadar hapis olunur. Ayrıca bir seneden üç seneye kadar memuriyetten mahrumiyet cezasına da uğrar."

Bu madde "U m u m î H ü k ü m" mahiyetindedir. Maddenin metninde yer alan "kanunun başka ceza vermediği hallerde" bu hükmün tatbik edileceği yolundaki itirazî kayıt bu mahiyeti açıklamaktadır. Şüphesiz TCK. nun 10. maddesi hükmü mevcut iken böyle bir kayda lüzûm yoktu. Fakat kanun vaznı bu sahada herhangi bir tereddüde meydan bırakmamak için böyle bir kayıt koymağı faydalı bulmuştur. Fihakika siyasi hakların bazılarının kullanılması şekli ve bu haklara karşı işlenen suç-

lar hususî kanunlarda gösterilmiştir. Bu hususî kanunlar karşısında 174 üncü madde umumî hüküm mahiyetini arzeder. Hususî kanunların mevcut olmadığı sahalarda veya hususî kanunların derpiş etmediği hallerde 174. madde tatbik edilir.

I. SUÇ MEVZUU OLMAK BAKIMINDAN SİYASİ HAKLAR

174. Madde "Siyasî hakları kullanmaktan menetmek" fiilini suç saymaktadır. Ne gibi siyasî hakların bu maddede yazılı suçun mevzuunu teşkil edebileceği üzerinde durmak lâzımdır. Bir anlayışa göre siyasî hakları kullanmağı meneden fiilleri cezalandıran bir hüküm münhasıran kamu seçimlerinde seçmek ve seçilmek haklarına karşı taarruzları yani seçim suçlarını cezalandırmalıdır. Diğer bir anlayışa göre de herhangi bir siyasî hakkın kullanılmasını menetmek cezasız kalmamalıdır. Bu sebeple her türlü siyasî hakkın kullanılmasını meneden fiilleri cezalandıracak umumî bir hükmün kanunda yer alması icabeder.

1871 Alman Ceza kanunu (§ 105 - 109) nun "Vatandaş haklarının kullanılmasına karşı cinayet ve cünhalar" başlığını taşıyan beşinci faslı - bu başlıkta kullanılan ibarenin genişliğine rağmen - yalnız seçimlere taallük eden suçları ihtiva eder. Bu sebeple Alman kanununun birinci anlayışı benimsemiş olduğu görülmektedir. Belçika Ceza Kanununun "siyasî hakların kullanılmasına karşı suçlar" başlığını taşıyan faslı (m. 137 - 141) bilâhare kaldırılmış ve bu hükümler seçim kanununa alınmıştır. Bu da gösteriyor ki Belçika Kanunu da siyasî haklara karşı suçları seçim suçlarına inhisar ettirmektedir. (11).

Fransız Ceza Kanunu da fasıl başlığında siyasî haklara karşı cinayet ve cünhalardan bahsetmesine mukabil, ihtiva ettiği hükümler seçim suçlarına inhisar etmektedir. (12) Fransız müellifleri siyasî hakları geniş bir surette tarif etmelerine mukabil (13) tedkiklerini seçim suçlarına inhisar ettirmektedirler. İsviçre Ceza Kanunu siyasî haklara karşı suçlar ile kamu haklarına karşı suçları vazih olarak tefrik etmiştir. Kamu haklarına karşı suçları bu kanun "hüriyete karşı suçlar" olarak

(11) Bu hususta bk. Schuind, I, s. 222.

(12) Fransız Ceza Kanunu (m. 109 - 113) Bu maddelerin tādilleri hakkında bk. Dalloz, Code d'instruction criminelle et code penal, 1922, s. 396 - 398; Goyet, s. 50 - 53.

(13) Chauveau et Hélie, II, n. 520, s. 175, n. 525, s. 185; Garraud, III, nn. 1242;

vasıflandırmış (m. 180 - 186) siyasi haklara karşı suçları da "halk iradesine karşı suçlar" ismini taşıyan müstakil bir bölümde toplamıştır. (m. 279 - 284) (14).

Mehaz kanun ikinci anlayışı kabul etmiştir. Kanunun gerçekte her hangi siyasi bir hakkın ihlâlinin cezasız kalmaması lâzımgeldiği zikredilmiştir. (15) İtalyan müellifleri seçim haklarından başka, siyasi toplantılar yapmak hakkı, ihbar hakkı gibi hakları "siyasi hak" tâbirine dahil saymaktadırlar. (16).

TCK. Mehaz kanunda olduğu gibi ikinci anlayışı kabul etmiştir. Çünkü 174. Madde hiç bir tahdit vazetmeksizin "Siyasi Haklar" tâbirini kullanmıştır. Bundan başka TCK. nun 20. maddesi amme hizmetlerinden memnuiyet cezasının muhtevasından bahsederken "devairi intihabiyede müntehip ve müntehap olmak" memnuiyetini tasrih ettikten sonra "sair bilûmum hukuku siyasiyeden" mahrumiyet hususunu da zikretmiştir. Bu kayıtlar siyasi hakların seçmek ve seçilmek haklarından ibaret olmadığını bunlardan başka siyasi hakların da mevcudiyetini kanunun kabul ettiğini gösterir. Kanunumuzun suç mevzuu sayabileceği siyasi haklar aşağıda incelenmiştir :

1. — Seçim hakları : Siyasi haklar içinde en mühim olanları ve en fazla suç mevzuu olmağa müsait bulunanları hiç şüphesiz seçim haklarıdır. Bu hakların ihlâli seçim suçlarını meydana getirir.

Seçim suçları, bazı müelliflere göre umumî ceza kanunu hükümlerine göre cezalandırılmadır. Bazı müellifler ise bu suçlar hakkında hususî hükümler konulmasına taraftardır. TCK. Seçim suçlarının hususî bir kanunda yer alabileceğini 174. Maddedeki "Kanunun başka ceza vermediği hallerde" kaydı ile kabul etmiştir. Milletvekilleri seçimi kanunu (n. 5545) da beşinci kısmında "ceza hükümleri" vaz etmek suretiyle bu konuyu hususî hükümlere bağlamıştır. (MSK. 127-165)

Kanun vazının seçim suçları hakkında hususî hükümler vazetmiş olmasını isabetli bulmaktayız. Çünkü TCK. nun 174. maddesi seçim suçlarının hepsini ihtiva edecek genişlikte değildir. Bu hususta açık bir misâl vermek için "Taksirli seçim suçları" nı düşünmek kâfidir. (Seçmen kütük ve yoklamalarına taallük eden taksirli cürümlerde olduğu gibi. MSK. 147, f. 2; 148, f. 2) TCK. nun 147. maddesi mühasıran kasda dayanan cürümlere taallük eder. Bu sebeple taksirli seçim suçlarının - eğer MSK. nunda hususî hükümler mevcut olmasaydı - cezalandırılmaları imkânsız olacaktı. Bundan başka seçim suçları ara-

(14) Bu hususta bk. Clerc, II ss. 225.

(15) bk. noseda, s. 266, n. 22, s. 274, n. 30; Florian, s. 205.

(16) Majno, II, n. 758; Noseda, s. 274 n. 30; Manzini; IV n. 1081.

sında "K a b a h a t" cinsinden olanlar da vardır. (bk. MSK. 129, 138, 145, 146) Halbuki 174. madde yalnız cürümleri cezalandırmaktadır.

Seçim suçlarının hususî bir kanunda gösterilmesi isabetli olmakla beraber seçim kanununun hazırlanmasında umumî hükümlerle ahengin sağlanması icabederdi. Bu hususa dikkat edilmediği anlaşılmaktadır. 16/2/1950 tarihli MSK. nın 34. maddesinde Milletvekili seçilmeğe mani haller arasında "M ü e b b e d s ü r g ü n" cezasından hüküm giymiş olmak hâli de zikredilmiştir. Halbuki müebbet sürgün cezası seçim kanununun tedvininden çok evvel kaldırılmıştır.

Seçim kanunu seçim suçlarında hususî bir zaman aşımı kabul etmiştir. MSK. nın 165. maddesine göre bu zaman aşımının müddeti üç aydır. Zaman aşımını bu kadar kısa tutmağa kanun vazımı sevkeden düşünce seçim ihtilâflarının seçimden sonra süratle unutulmasını sağlamaktır. Bu düşünceye iştirâk etmek güçtür. Ağır ve geniş seçim suçları işlenerek bir idare tesis edilmiş ise dört senelik devre zarfında bu suçların unutulmasına imkân yoktur. Binaenaleyh kanun vazımın bu suçların üç ayda unutulmasını istemesi sun'î bir şey olur. Diğer taraftan seçim kanununa göre "takibi karar veya izin alınmasına bağlı hallerde bu mehil karar veya iznin alındığı tarihten itibaren yürürlüğe başlar." (MSK. 165) o halde karar veya izin istihsâli için müracaat edilmediği veya müracaata rağmen iznin verilmediği müddetçe zaman aşımı işlemeğe başlayamayacak, dolayısıyla üç aylık müddet hiç bir zaman dolmuş olmayacaktır. Bu suretle kanunun çok kısa zaman aşımına tâbi tutmak istediği bu suçları izin vermemek suretiyle zaman aşımı dışında bırakmak mümkün olacaktır. Bu ciddi bir mahzurdur.

2. **İhbar hakkı** : Anayasa 82. ci maddesinde vatandaşlara iki hak tanımıştır: Şikâyet hakkı, ihbar hakkı. (17) Kendi'lerine ait "bir hakkın yerine getirilmemesinden yahut savsanmasından" dolayı (iç tüzük 50) bir veya birden ziyade kimsenin merciine veya TBMM. ne müracaat edebilmeleri "Ş i k â y e t h a k k ı" nı teşkil eder. Halbuki "İ h b a r h a k k ı" vatandaşa "kamu ile ilgili olarak kanunlara ve tüzüklere aykırı gördükleri işleri merciine veya TBMM. ne bildirmek imkânını sağlar. Şikâyette şahsî bir menfaat, ihbarda ammeyi ilgilendiren bir menfaat bahis mevzuudur. Bu iki hak mahiyet bakımından ayrıdır." Şikâyet her veçhile mutlak amme hakları gurubuna girer." (18). Bu sebeple yabancıların dahi şikâyet hakkı vardır. 82. maddenin anayasanın "T ü r k l e r i n k a m u h a k k l a r ı" başlıklı bölümünde yer almış olması ve

(17) bk. Esen (Anayasa Hukuku Ankara 1948) s. 111 - 113.

(18) Bağgil (Hukukun ana mesele ve müesseseleri) s. 271.

madde metninde "Türkler" kaydının geçmesi şikâyet haklarının Türk-
lere inhisarı manasına gelmez. (19).

İhbar kamuyu ilgilendiren bir yolsuzluğun bildirilmesidir. İhbar
siyasî bir haktır. (20) "Çünkü Türkiye'de ammeye ait bir iş ve menfa-
at etrafında Meclise müracaat etmek, netice itibariyle bir tenkid ileri
sürmektir. Ve dolayısıyla Devlet faaliyetine iştirâk etmektir." (21) Si-
yasî hak sayıldığına göre ihbar ancak Türk vatandaşlarının hakkıdır.

İhbar siyasî hak olduğundan ihbar hakkının kullanılmasını men et-
mek TCK. nun 174 üncü maddesinde yazılı suçu meydana getirir. Bu se-
beple meselâ bir memur şiddet veya tehdit ile bir vatandaşın ihbar hak-
kını kullanmasına mani olacak olursa 174. madde gereğince cezalandırıl-
ması icabeder. (22). İhbar hakkı Meclisin üstün mürakabesini tahrik
edebilecek bir netice doğurabileceğine göre böyle bir hakkın kullanılma-
sını men edecek faaliyetlerin Ceza Kanunu hükmü ile karşılanmış olma-
sı çok isabetlidir.

İhbar hakkının kullanılmasına mani olmanın suç teşkil edebilmesi
için müracaat sahibinin siyasî haklarına sahip bulunması icabeder. Bu
sebeple "Amme hizmetlerinden memnuiyet" cezasına
çarpılan kimselerin - ceza müddeti zarfında - ihbar hakları mevcut ol-
mamak lâzımgelir. (TCK. 20, b. 1) Bu sebeple Cezaevinde bulunan hü-
kümlülerin ihbar şeklindeki müracaatlarının bu yönden bir tedkike ta-
bi tutulması icabeder. Memnu hakları iade edilmiş olanların ihbar hak-
ları avdet eder. (23). Amme hizmetlerinden memnu olanların "şikâyet
hakları" bakidir. Çünkü bu hak "Siyasî Haklar" dan değildir.

3 — Dernek kurma hakkı : Anayasanın 70 inci maddesine göre "...
Dernek kurma ... Türklerin tabii haklarındanadır." "Kazanç paylaşmak-
tan başka bir amaçla ikiden ziyade kişinin bilgilerini, faaliyetlerini sü-
rekli bir şekilde birleştirmeleri" Cemiyetler kanununa göre (m. 1) der-
nektir. Derneğin gayesi siyasî olabilir. Siyasî cemiyetlere ancak Mil-
letvekili seçmek hak ve ehliyetini haiz bulunanlar aza olabilirler. (Cemi-

(19) Başgil (Hukukun ana mesele ve müesseseleri) s. 271: "maddedeki Türk-
ler kaydını şikâyet hakkına değil.. ihbar yolu müracaatlara bağlamak lâzımgelir.
Hukuk Mantığı bunu böyle anlamağı zaruri kılar.

(20) Florian, ss. 174, ss. 206; Majno, II, n. 758; Nosedà, s. 298, n. 57, Başgil,
s. 272.

(21) Başgil, s. 272.

(22) Crivellari (Nosedà'dan naklen s. 298) şu misâli verir. Bir âmirin bir-
madunun dilekçe vermesine tehdit suretiyle mani olması.

(23) Manzini, IV, No: 1081.

(24) kşz. İnsan hakları mukavelesi 11, f. 1.

(25) Aynı mahiyette Nosedà, s. 300, No: 59.

yetler Kanunu 3) Yabancıların siyasi dernek kurmak veya siyasi derneklere girmek hakları yoktur. Siyasi partiler de siyasi derneklere değildir. (bk. Cemiyetler K. 15).

Dernek kurmak ve derneğe aza olmak hakkı - eğer bu dernek siyasi bir dernek ise - vatandaşların siyasi haklarındanadır. Bu sebeple siyasi dernek kurmak için kanun ve nizamların aradığı bütün şartlar (Anayasa 79) mevcut olduğu halde, derneğin kurulmasına veya kurulmuş derneğe girilmesine mani olmak maksadiyle 174. maddede gösterilen vasıtalara başvurulmuş ise bir siyasi hakkın kullanılmasına mani olunmuş demektir.

4 — **Toplanma hakkı** : Anayasa (m. 70) nın kabul ettiği "Toplanma hakkı" içtimaati umumiye kanunu (1325) hükümleri ile nizama konmuştur. (bk. Anayasa 79) Bu kanuna göre toplanmadan evvel bir beyannamenin verilmesi ve bu beyannamenin "hukuku siyasiye ve medeniyelerine mâlik bulunmak şartıyla" en az iki kişi tarafından imza edilmiş olması lâzımdır. İçtimalar en az üç kişiden ibaret bir kurul vasıtasıyla idare olunur. (26) Toplanma hakkı söz hürriyetini sağlar.

Bu suretle mahiyeti kısaca açıklanan toplanma hakkı, siyasi maksatla kullanılacak olursa, siyasi bir hak mahiyetini iktisabeder. (27) (28). İçtimaati umumiye kanunu ve diğer nizamların tayin ettiği şartlara temamiyle uygun bir toplanmayı menetmek (meselâ o yerde mevcut yegâne toplantı mahallini daha evvelden gidip haksız yere işgal etmek) (29) veya devamına mani olmak 174. maddedeki suçu - eğer maddede aranan diğer şartlar da mevcut ise - meydana getirir. Toplanma hakkına vaki tecavüzlerin 174. maddedeki hükme dahil olacağına dair mehz kanunun gerekçesinde sarahat mevcuttur (30).

5 — **Yayın hakkı** : Anayasa "Düşünme hürriyeti" ni kabul eder. (m. 70) Bugün gayet tabii gelen bu hürriyet, tefekkür serbestisinin mevcut olmadığı zamanlar düşünülerek değerlendirilmelidir. Voltaire vaktiyle şöyle demişti: "Eğer Kral istemezse düşünemezsiniz."

Anayasanın kabul ettiği düşünme hürriyeti ancak söz ve yayım (nesir) hürriyeti ile tamamlandığında (Anayasa 70) hakikî ve derin manasını iktisabeder. Siyasi düşünceler bakımından söz ve yayım hürriyetinin ihlâli - eğer kanunun başka bir hükmüne girmiyorsa - 174. maddeye

(26) Bu hususta bk. Derbil (İdare Hukuku Ankara 1949) II, S. 474 - 475.

(27) Noseda, s. 299, n. 58; Toplanma hakkı için bk. Waline, Manuel élémentaire de droit administratif, 4. bası Paris 1946, s. 258.

(28) Florian (ss. 144) diğer maksatla toplanmaları kamu haklarından sayar.

(29) Crivellari (- nin misali, Noseda'dan naklen, s. 283, n. 40).

(30) Noseda, s. 274, n. 30.

göre cezalandırılmalıdır. Burada siyasi bir hak kendini göstermektedir.

6 — Kanun karşısında eşitlik hakkı : İnsanlarda kanun önünde eşitlik fikrini doğuran bir adalet idealidir. Eşitlik kanun fikrinde meknuz bulunması gereken bir unsurdur. Kanun önünde eşitlik Kamu Hukukunun umumî prensiplerinden biridir. (31). Bu prensip hem kanun vazına, hem de kanunları tatbik edenlere hitabeder. Kanun vazın vatandaşlar arasında muhik olmayan farklar yaratmamalı, kanunu tatbik edenler de müsavatsız tatbiklerden kaçınmalıdırlar. Bu prensip aşağıdaki neticeleri doğurur :

a) Türkler kanun karşısında ve adalet önünde eşittirler. Her türlü grup, sınıf, aile ve kişi ayrıcalıkları (imtiyazları) yasaktır. (bk. Anayasa 69) Buna, bir bakımdan "sosyal adalet hakkı" diyebiliriz.

b) Türkler devletin kuruluşuna reyleriyle iştirâk bakımından eşittirler.

c) Vergi ödemede Türkler eşittir "vergi devletin genel giderleri için halkın pay vermesi demektir." (Anayasa 84) muayyen ırk, zümre ve sınıf leh veya aleyhine vergi farkı yaratmak eşitlik kaidesine aykırı düşer.

ç) Siyasi hakları olan her Türkün yeterliğine (ehliyet) ve hak edişine (istihkakına) göre devlet memuru olmak hakkıdır. (Anayasa 92).

d) Askerlik hizmeti her Türk için hem ödev, hem haktır. Bu hak bakımından imtiyaz veya mahrumiyet eşitlik kaidesine aykırı düşer. "Türkiye'de din ve ırk ayırt edilmeksizin vatandaşlık bakımından herkeşe Türk denir." (Anayasa 88).

Eşitlik - hürriyet gibi - umumî ve mücerret bir mefhumdur. Bu sebeple eşitliğe karşı bir suç işlenmesi tasavvur edilemez. Fakat eşitlik bir siyasi hak olarak kabul edilince mügaahas hadiselerde böyle bir hakkın kullanılmasına mani olmak keyfiyeti - daha ağır bir suç meydana getirmiyorsa - 174. maddeye girebilir.

Noseda'ya göre (32) memuriyetlere kabul hususunda eşitlik hakkına taarruz - 174. maddedeki (mehaz K. 139) şekillerde olmuş ise - bu maddedeki cezayı müstelzimidir. Fakat şüphe yoktur ki tatbikatta, ceza kanununun başka bir hükmüne dahil olmayacak ve yalnız bu maddeye girebilecek misallere rastlamak oldukça güçtür. Crivellari şu misali ve-

(31) Kanun önünde eşitlik hakkında bk. Hauriou, Précis-élémentaire de droit constitutionnel, 4. bası Sirey, 1938 ss. 248; Duguit, Manuel de droit constitutionnel, 4. bası; Paris 1923, ss. 219, n. 58; Max Rümelin, kanun nazarında müsavat (çev. Tolga, Muammer) Ist. Baro mec. 1943, s. 836, 1944, s. 10.

(32) s. 296, n. 56.

rir. (33): Yahudilerin bazı vazifelere alınmamaları veya bazı haklardan mahrum edilmelerini istiyen galeyana halinde bir yığın tesiri ile bu eşit siyasî hakların kullanılmasının men edilmiş olması. Böyle bir hadisede ceza şüphesiz yığına değil, yığın içindeki maddî faile verilecektir.

Yine Nosed'a'ya göre (34) muayyen bir vatandaş zümresinin haklarından mahrum edilmesi veya diğer zümrelere karşı daha dün bir duruma düşürülmesi gayesine matuf bir nümayiş 174. maddeye girmez, eğer şartları mevcut ise 146. maddeye (f. 1) dahil olur. Çünkü siyasî hakları kaldırmak anayasayı değiştirmek gayesini gütmek demektir. Çünkü bu haklar anayasa tarafından kabul ve tanzim edilmiştir. Eğer bilâkis hakların kullanılmasına (hakların ortadan kaldırılması değil) mani olmak bahis mevzuu ise 147. madde tatbik olunur. Sadece bir tezahürat (muayyen bir vatandaş zümresi için meselâ, din adamları için, kahrolsunlar diye bağırarak) 174. maddeye göre suç olmaz. Çünkü ortada siyasî hakların kullanılmasına mani olmak hali yoktur.

SUÇUN UNSURLARI VE CEZASI

A. SUÇUN UNSURLARI

Bir siyasî hak sahibinin hakkını kullanmasına muayyen vasıtalarla mani olmak 174. maddedeki suçu meydana getirir.

a) **Hak sahibi** : Siyasî hak, bu hakka sahip olan ve bu haktan mahrum edilmemiş bulunan bir kimse tarafından kullanılabilir. Bu sebeple amme hizmetlerinden memnu olana karşı bu suç işlenemez. (TCK. 20, b. 1) Bir memurun siyasî bir Partiye intisap ve devamına tehdit ile mani olan âmir 174. maddedeki suçu işlemiş olmaz. Çünkü memurların bu sahadaki siyasî hakları tahdit edilmiştir. (Memurin K.) Yabancılar da bu suçun mağduru olamazlar. (35) Eğer fail mağdurun yabancı olduğunu bilmiyorsa ve onu Türk zannederek fiilî işlemiş ise 147. madde değil, 191. madde - şartları mevcut ise - tatbik olunur. Bu madde yerine 188. maddenin tatbiki de düşünülemez. Çünkü yapılmasına imkân olmayan şeye (yani mevcut olmayan siyasî hakkın kullanılmasına) mani olmak mümkün değildir. Florian böyle düşünmez. Bu müellife göre (36) suçun mağduru vatandaş veya yabancı olabilir, yeter ki yabancının istifade ettiği bir siyasî hak bahis mevzuu olsun.

(33) Nosed'a (- dan naklen) s. 296 n. 56.

(34) Nosed'a, s. 296, n. 56; s. 282 n. 39.

(35) Nosed'a, s. 281, n. 39.

(36) Florian ss. 209.

b) Suçun maddî unsuru (hakkın kullanılmasına mani olmak) : Suçun maddî unsuru "birini tamamen veya kısmen siyasi haklarını kullanmaktan men etmek" tir. Bir an için olsa bile hakkını kullanmak imkânı, hak sahibinin elinden alınmış ise maddî unsur teşekkül etmiştir. Güçlük çıkartmak, imkânsızlık derecesine getirilmemiş ise, mani olmak sayılmaz. Kanun siyasi hakların kullanılmasına "Kısmen mani olmak" dan bahseder. Bu kayıt lüzumsuzdur. Kısmen de, olsa ortada mani olmak hali mevcut demektir. Kanunun "kısmen" kelimesiyle neyi kasdetmek istediği anlaşılammaktadır. Belki kanun hakkın kullanılmasının men edilmesi müddeti bakımından husule gelebilecek tereddütleri bu kayıt ile izale etmek istemiştir. Bu anlayışa göre mağdur hakkını hiç kullanmamış ise mani olmak "tam" dir, mağdur ancak bir müddet hakkını kullanmamış, fakat bu hakkın kullanılması için mevcut süre dolmadan mani şu veya bu şekilde kalktığı için hakkını kullanabilmiş ise mani olmak "kısmen" husule gelmiş demektir. (37). "Kısmen" kelimesi yerine "Teşebbüs" tâbirinin kullanılmasını daha doğru bulan müellifler vardır. (38).

Bu suç umumiyetle "Anî suç" dur, hakkın kullanılmasına bir an için mani olunmuş bulunmakla suç tekemmül eder. Bu suça teşebbüs (tam veya nakis) mümkündür. (39), yeter ki teşebbüsün şartları (icra Başlangıcı, elverişli vasıta) mevcut bulunsun. Eğer hakkın kullanılmasına mani olunduktan sonra mania devam ettirilmiş ise suç "Mütemadî suç" olur.

c) Suçun muayyen vasıtalarla işlenmiş olması: Siyasi hakların kullanılmasına "şiddet veya tehdit göstererek veya nümayiş veya gürültü yaparak" mani olunmuş bulunulmalıdır. (TCK. 174) kanun bu hükmü ile suçun işlenebileceği vasıtaları tahdidî olarak tayin etmiştir. Hileli vasıtalar (meselâ sahte telgraf) tahdidin dışında kalmaktadır. Bu ise izahı imkânsız bir haldir. ksz. TCK. 179, f. 2. Bu boşluk karşısında Manzini şu suali soruyor : Aceba kanun siyasette hileyi mübah mı görmektedir? (41).

aa. Şiddet : Bu tâbir mehaz kanundan kanunumuza bazan "cebrî şiddet" (bk. TCK. 175, f. 2; 188) bazan "şiddet" şeklinden çevrilmiştir. (bk. TCK. 193 f. 2.).

Mehaz kanunun kullandığı tâbire "Cebrî" daha uygundur. Mehaz

(37) Bu hususta bk. Manzini, IV n. 1082; Florian, ss. 209; Nosedá, s. 280, n. 37.

(38) Ezcümle Nosedá, ss. 280, n. 37.

(39) Manzini, IV n. 1083; Majno, II n. 758; ksz. Nosedá, s. 281, n. 39.

(40) Manzini, IV n. 1083.

(41) Manzini IV n. 1082; bk. Florian, ss. 209.

kanunu tedkik eden müellifler cebrin “Maddî” veya “manevî” olabileceğini, “manevî cebir” in ise “Tehdit” den başka bir şey olamayacağını, bu sebeple maddede ayrıca “tehdit” tâbirinin kullanılmasının lüzumsuz olduğunu ileri sürerler. (42). Kanunumuz 174. maddede “Şiddet” tâbirini kullanmıştır. Bu tâbir ile “Maddî cebir” kastedilmektedir. “Manevî cebir” sayılabilecek hususlar “tehdit” terimi altında toplanmaktadır. Şiddet şahıslar üzerinde maddî bir tazyik husule getiren faaliyetlerdir. Bu tazyikin, şiddet derecesi ne olursa olsun istenilen neticeyi tevlide elverişli ise şiddet mevcut demektir. Bu sebeple meselâ bir kimsenin omuzuna elini koymak bile bazan şiddet manasına alınabilir. İtmek, hareket serbestisinden mahrum etmek, fena kokulu gazlar kullanarak hak sahibini o mahalden uzaklaştırmak gibi hal-ler” şiddet sayılmalıdır. (43).

bb. Tehdit : Tehdidin hedefinin siyasî hakkın sahibi olması şart değildir. Onun bağlılık duyduğu kimselere (meselâ akrabalarına) karşı tehditler de nazara alınır. Tehdit şahsa taallük edebileceği gibi bir hak veya hukukan tanınmış bir menfaat te tehdit mevzuu olabilir. Fakat bir hak veya hukukan tanınmış bir menfaat bahis mevzuu değilse (bir daha selâm vermemek tehdidi gibi) bu şart tahakkuk etmiş olmaz. (44). İkna ve telkin hudutlarını aşmayan sözler tehdit değildir. Hak sahibinin ağır bir zararla tehdit edilmiş olması şart koşulamaz. Tehdidin objektif ağırlığı, kanunun tasrih ettiği yerlerde (meselâ TCK, 1091) aranır. 174. maddede böyle bir kayıt yoktur, ksz. TCK. 174, 191. Kanun burada tehdidin vücudu için izaffi bir ağırlığı kâfi saymıştır. (45) Bu sebeple bir sözün tehdit sayılıp sayılmayacağı hususunu takdir ederken hak sahibinin şahsî durumunun, makûl ölçülere sadık kalarak, nazara alınması doğru olur. Bu suretle hareket etmek, bilhassa siyasî haklar sahasında, çok isabetli bir harekettir.

cc. Nümayiş veya gürültü : Eğer siyasî hakkın sahibi olan kimse, nümayiş veya gürültüden mütevellit maddî imkânsızlık (gürültü yaparak söz hürriyetine mani olmak gibi) veya makûl bir korku (nümayişin korku tevlit edici bir manzara arzemesi gibi) yüzünden hakkını kullanamamış ise suç husule gelmiş demektir.

Bir topluluğun “Nümayiş” sayılabilmesi için kaç kişiden müteşekkil olması gerektiği evvelden kestirilemez. Bir topluluğun böyle sayılıp sayılmayacağını takdir Yargıca bırakılmalıdır.

(42) Nosedá, n. 66.

(43) bk. Manzini, IV, n. 1082.

(44) Manzini IV n. 1082.

(45) Bu hususta bk. Nosedá, n. 67; Manzini, IV, n. 1082.

ç) Suçun mânevî unsuru : 174. maddedeki suç hem umumî, hem de hususî kasda bağlı bir suçtur. Suçun maddî unsurunu işlemek "irade" si "Umumî kast" tır. (TCK. 45) Siyasî hak veya hakların kullanılmasını men etmek "gaye" si ile fiili işlemek "hususî kast" (= saik) i meydana getirir. (46). Fail böyle bir gaye ile hareket etmiş olmadığı halde bir siyasî hakkın kullanılmasını men'i neticesi husule gelmiş ise tehdide taallük eden hükümler tatbik olunur. (47).

Kullanılmasına mani olunmak istenilen hakkın siyasî bir hak olduğunu bilmemek ehemmiyeti haiz değildir. Siyasî hak cezaî himayenin mevzuudur. Hakkın mahiyeti üzerinde failin hatası mazur görülmez. Aksi takdirde 44. madde hükmü ihlâl edilmiş olur. (48).

B. SUÇUN CEZASI

Suçun basit şekline kanunun verdiği ceza "bir aydan otuz aya kadar hapis ve 15 liradan 50 liraya kadar ağır cezayı nakdî" dir. (TCK. 147, f. 1). 5435 sayılı kanun (11. 6. 1949) nun 2. maddesine göre para cezasının yukarı ve aşağı haddi beş misli artırılmıştır.

Kanun bu suç hakkında hususî bir şiddet sebebi kabul etmiştir. "Eğer fail, devlet memurlarından olup ta memuriyet nüfuzunu suiistimâl suretiyle bu cürümünü işlemiş bulunursa bir seneden beş seneye kadar hapis olunur. Ayrıca bir seneden üç seneye kadar memuriyetten mahrumiyet cezasına uğrar." (TCK. 174, f. 2). Kimin memur sayılacağını 279. madde tayin eder. Suçun işlenmesinden sonra memur sıfatı kalkmış olsa bile şiddet sebebi tatbik edilecektir. (TCK. 280). Şiddet sebebinin tatbiki için failin sadece memur olması kâfi gelmez. Suçun, onun tarafından "Memuriyeti nüfuzunu suiistimâl suretiyle" işlenmiş olması lâzımdır. 174. maddenin ikinci fıkrası, birinci fıkradaki suçun şiddet sebebi olduğundan suçun faili olan memur hakkında da birinci fıkradaki şartlar aranacaktır. Bu sebeple siyasî hakların kullanılmasına şiddet veya tehdit ile mani olunmuş bulunmalı ve bu hal memuriyet nüfuzunu suiistimâl etmek suretiyle yapılmış bulunmalıdır. Nümayiş veya güdültü yaparak memurun siyasî hakların kullanılmasına mani olması ihtimâl dahilinde değildir. Kanun "Şahıs hürriyeti aleyhinde cürümler" de memurluk sıfatını şiddet sebebi saymış ve yalnız memuriyet vazifesini suiistimâl etmiş olmayı değil, "kanunen icabeden usul ve şartlara riayet etmemek" halini de şiddet sebebinin tat-

(46) Noseda, s. 311, n. 71; Majno, II n. 758; Florian, ss. 209; Manzini, IV n. 1084

(47) Majno II n. 758.

(48) Manzini IV, n. 1084.

biki şartlarından biri telâkki etmiştir. Halbuki buna benzer bir kayıt 174. maddede mevcut değildir. Çünkü cebir, şiddet veya tehdit istimâlinin "kanunen icabetmesi" - 49. maddenin 1. fıkrası hükmü hariç olmak üzere - imkânsızdır.

Kanun şiddet sebebinin tatbiki halinde bir aydan otuz aya kadar hapis (TCK. 174, f. 1) yerine bir seneden beş seneye kadar hapis (TCK. 174, f. 2) cezasının tatbikini istemekte ve fakat para cezasından bahsetmemektedir. Bundan para cezasının hükmedilmeyeceği neticesini çıkartmak doğru olmaz. Suçun basit şeklinin gerektirebileceği bir cezanın, o suçun şiddet sebepli şekline tatbik edilemeyeceği neticesine varmak doğru olmaz.

174. maddenin ikinci fıkrası hükmüne göre bu suçu işleyen memur "bir seneden üç seneye kadar memuriyetten mahrumiyet cezasına da uğrar." Kanunun memur hakkında "Memuriyetten mahrumiyet" değil, "Amme hizmetlerinden memnuiyet" cezası vermiş olması daha doğru olurdu. Çünkü amme hizmetlerinde memnuiyet, memuriyetten mahrumiyeti gerektirdikten başka suçlunun "Siyasî hakları" nı kullanmasına da mani olur. Başkasının siyasî haklarını kullanmasına mani olan bir suçlunun kendi siyasî haklarını kullanmağa ehil sayılmaması kadar tabii bir şey olamaz.

Siyasî haklara karşı suçların cezası ile şahıs hürriyetine karşı suçlardan sayılan tehdidin cezasını karşılaştırmak doğru olur. Tehdidin şiddet sebepli şeklini (meselâ bir Baro içtimasına mani olmak için tehdit suçunun bir kaç kişi tarafından birlikte işlenmesi ve neticenin istihşâl edilmiş bulunması) (TCK. 188, f. 4) cezası "beş seneye kadar ağır hapis" dir. Halbuki siyasî bir hakkın, meselâ nümayiş yapılmak suretiyle men edilmiş bulunması keyfiyetinin cezası "bir aydan otuz aya kadar hapis" dir. Aceba siyasî bir hakkın kullanılmasına mani olmak, bir Baro toplantısına mani olmaktan daha hafif bir suç mudur? Görülüyor ki kanun bu sahada müvazeneyi sağlayamamıştır.

Bundan başka siyasî haklara karşı suçların gerek TCK. ndaki, gerek seçim suçlarına karşı Milletvekili seçimi kanunundaki cezalar, bu suçların mahiyetine uygun değildir. Siyasî haklara karşı suçlar ve bu meyanda seçim suçları bir vatandaşa karşı işlenmiş suç telâkki edilemez. Siyasî hakların mahiyeti hakkında evvelce zikredilen hususlar bu haklara karşı suçların "Devlete karşı suçlar" sayılması gerektiğini açıkça göstermiştir. O halde devlete karşı işlenen suçlara verilen cezalarla siyasî haklara karşı işlenen suçlara verilen cezalar arasında bir müvazene sağlanması icabetmektedir. Bu bakımdan gerek 174. maddede-

ki, gerek milletvekili seçimi kanunundaki cezaları kâfi görmek imkânsızdır.

Son zamanlarda matbuatta "Demokrasiyi Koruma Kanunu diye isimlendirilen bir kanunun lüzumundan bahsedilmektedir. Ceza kanunumuzun 174. maddesi hükmünü şerh eylemiş bulunuyoruz. Bu sahada hususî bir kanun yapmağa lüzum yoktur. Cezalar üzerinde gereken artırımlar yapıldığı takdirde ceza kanunumuzun 174. maddesi hükmü Demokrasiyi koruyabilecek derecede mükemmel bir hükümdür. Fakat kanunun bu maddesinin şimdiye kadar bir defa olsa bile tatbik edilmemiş olması düşündürücüdür. Bu sahada bir tek Yargıtay kararına dahi tesadüf edilemiyor. Ceza kanunumuz 1926 da yürürlüğe girdi. Aceba bu müddet zarfında bu çeşit bir suç işlenmemiş midir?

Netice olarak şunu söyleyelim. Memleketimizin büyük kazançlarından biri de hiç şüphesiz son Demokratik inkilâp olmuştur. Lâzık olduğu hayatîyet kendisine bahşedildiği takdirde ceza kanununun 174. maddesi hükmü Demokrasiyi müessir şekilde koruyabilir.